

EUSKAL IDAZKARITZA

14, Kordelieren karrika

BAIONA

—

Baiona'ko Biltzarraren Erabakiak

(1964-eko Agorrillaren 29-30)

Baiona'ra euskaldun idazleak eta irakasteak bildurik, hona hemen Biltzarrak ontzat eman dituen puntuak.

Batasunari buruz, euskaltzale guziei erabaki hauek betetzen hasteko eskatzen diegu; eta bereziki Euskaltzaindari egiten diogu dei bat, bere aipamen guziaz gure erabaki hauek aztertu ondoren onar ditzan.

IDAZKARITZA'KO HIZKUNTZA SAILLAK.

IDAZKERA

- « **X** » — goxo, xamur, xede, xekatu eta abar onartzen dira.
« sh », « ch », « $\bar{s}s$ », « \bar{s} », eta abar, baztertzen dira.
- « **TX** » — etxe, atxiki, amatxo, zakurtxo, txiki eta abar onartzen dira.
« tch », « $\bar{t}s$ », « ch » eta abar baztertzen dira.
- « **J** » — jin, jan, jario, josi, jarri, jauzi, eta abar onartzen dira. — Nahiz eta euskalki guzietan soinu berbera ez izan.
- « **RR** » — elurra, egurra, irri, farre, zoragarri, arrunt eta abar onartzen dira.
« \bar{r} » baztertzen da.
Hitz bukaeran « r » idatziko da beti : haur, ur, ar, zur, elur; nahiz batzutan « rr » eman (egurra, arra, elurra), eta beste zenbait aldiz « r » (nori, ura, ora).
Elurr, atorr, zakurr, eta honelakoak baztertzen dira.

BUSTIAK.

Palatalizazio edo bustiera deritzan fenomenoia, letra bikoitzuz idatziko da.

LL — llabur

DD — Maddalen

TT — ttaka-ttaka, pittarra, aittitta, pottoka.

« \bar{l} », « \bar{d} », eta « \bar{t} » baztertzen dira.

« **NB** » eta « **NP** »

Nahiz « mb » eta « mp » esan, « nb » eta « np » idatziko da : enparantza, denbora, enbata, baldinba, eta abar.

« **IÑ** » eta « **ILL** »

Euskalki batean « in » eta « il », eta beste batean « iñ » eta « ill » esaten diran hitzak, beti aurretikako « i » horrekin idatziko dira :

Baino : baiño (ez « baño »).

Oilo : oillo (ez « ollo »).

Arraina : arraiña (ez « arraña »)

« **H** »

Nahiz euskalki batzuetan letra hau ez esan hitzegitean, idazkeran onartu egiten da; « H »-a gorde duten euskalkien forma eredutzat harturik : Hitz, handi, hodei, hil, hartu eta abar.

Euskaldun askok « H » hori nun dagoen ez dakielako, epeka joatea erabakitzen da.

1) Lehenengo epe batean :

a) Bokal berdinen artean « H » dagonean, idatzi egingo da. Nahastu, mihi, eta abar. (Ondoren doa hitz hauetarik erabillien erroka bat.)

b) Bi adiera nahas ditezkeanean, berealitik idatziko da « H »-kin : Hori-ori; hura-ura; ohol-ola; haur-ahur eta abar.

2) Epe baten buruan :

Gainerako « H »-ak idatziko dira. Baina bitarte huntan bi idazkerak onartzen dira : Hartu edo artu; handi-andi; ahizpa-aizpa eta abar.

« **KH** », « **LH** », « **NH** », « **N̄H** », « **PH** », « **RH** », « **TH** »

K, L, N, \bar{N} , P, R, eta T idatziko da : Bekatu, alaba, senar, Aiñarbe epe, eri, eta urte idatziko da; nahiz xubereraz, baxenabarreraz edo lapurteraz bekhatu, alhaba, senhar, Aiñarbe, ephe, erhi, eta urthe esan. — Erabaki hau bidea erreztutzearen alde hartzen da, eta irakurtzean zailtzen ez duelako.

BALDINTZAKO « **BA** »

Lotuta idatziko da : Baldin banator, nere amak baleki, ezkontzen bazera, gertatu balitz, baldin esan balute.

BAIEZTUTZEKO ETA UKATZEKO « **BA** » eta « **EZ** »

Bereiz edo aparte, idatziko dira :

Ba dakit, ba datoz, ba zekien, ba dakartzu, ba daude.

Ez dakit, ez datoz, ez zekien, ez dakartzu, ez daude.

Nahiz hauek esan, itzegiterakoan : « eztakit », « eztatoz », « etzekien », « eztakartzu », « eztaude ».

« **BAIT** »

Lotuta idatziko da : Baitakit edo baidakit, baitzekien edo baizekien, baiķiñan edo baiģiñan, eta abar.

DEKLINAZIO

A)

mendi - mendi - K mendi - rI mendi - rEN mendi - rEKIN mendi - rENTZAT mendi - Z mendi - TAN mendi - TAKO mendi - TARA mendi - TATIK mendi - rIK mendi - TZAT	mendi - A mendi - AK mendi - ARI mendi - AREN mendi - AREKIN mendi - ARENTZAT mendi - AZ mendi - AN mendi - KO mendi - RA mendi - TIK	mendi - AK mendi - EK mendi - EI/ERI mendi - EN mendi - EKIN mendi - ENTZAT mendi - EZ/ETAZ mendi - ETAN mendi - ETAKO mendi - ETARA mendi - ETATIK
---	---	---

Hunen arabera : A, E, I, O, eta U -z bukatzen diran hitzak : bara-tza, zubi, aro, piku

a + a = A
 a + e = E
 e + e = EE

ONGI : hiru etxetan, zenbait etxeren atzean, baratzan, zubiak.

GAIZKI : hiru etxen, zenbait etheen atzean, baratzean, zubik.

B)

haran - haran - eK haran - I haran - EN haran - EKIN haran - ENTZAT haran - eZ haran - eTAN haran - eTAKO haran - eTARA haran - eTATIK haran - IK haran - TZAT	haran - A haran - AK haran - ARI haran - AREN haran - AREKIN haran - ARENTZAT haran - AZ haran - eAN haran - eKO haran - eRA haran - eTIK	haran - AK haran - EK haran - EI/ERI haran - EN haran - EKIN haran - ENTZAT haran - EZ/ETAZ haran - ETAN haran - ETAKO haran - ETARA haran - ETATIK
--	---	---

Hunen arabera : a) kontsonantez bukatzen diran hitzak :
 ur, zillar, haitz, ots...

b) diptongoz bukatzen diranak : ai, ei, oi, ui,
 au, eu : zelai, hogoi, gau,...

ONGI : hiru haitzetan, zombait egunetan, zelaiean, gaueko,...

GAIZKI : hiru haitzean, zombait egunen, zelaian, gauko,...

OHAR BATZUK

1) Bizidunak (gizona, abereak, piztiak) berdin deklinatzen dira, II-ekoak ezik.

A')

seme - seme - K seme - rI seme - rEN seme - rEKIN seme - rENTZAT seme - Z seme - rENGAN seme - rENGANA seme - rENGANDIK seme - rIK seme - TZAT	seme - A seme - AK seme - ARI seme - AREN seme - AREKIN seme - ARENTZAT seme - AZ seme - ARENGAN seme - ARENGANA seme - ARENGANDIK	seme - AK seme - EK seme - EI/ERI seme - EN seme - EKIN seme - ENTZAT seme - EZ/ETAZ seme - ENGAN seme - ENGANA seme - ENGANDIK
--	--	---

B')

gizon - gizon - eK gizon - I gizon - EN gizon - EKIN gizon - ENTZAT gizon - Z gizon - ENGAN gizon - ENGANA gizon - ENGANDIK gizon - IK gizon - TZAT	gizon-A gizon-AK gizon-ARI gizon-AREN gizon-AREKIN gizon-ARENTZAT gizon-AZ gizon-A(REN)GAN gizon-A(REN)GANA gizon-A(REN)GANDIK	gizon - AK gizon - EK gizon - EI/ERI gizon - EN gizon - EKIN gizon - ENTZAT gizon - EZ/ETAZ gizon - ENGAN gizon - ENGANA gizon - ENGANDIK
---	--	---

2) **IZEN NAGUSIAK** : Ahazparne, Eibar, Maite, Itziar. II saila aldatzen da; gainerakoak, indefinidoak bezelaxe.

Ahazparne' N Ahazparne' KO Ahazparne'rA Ahazparne' TIK	Maddi'rENGAN Maddi'rENGANA Maddi'rENGANDIK Olatz'ENGAN Olatz'ENGANA Olotz'ENGANDIK
---	---

ADITZA

A) AUXILIAR INTRANSITIVO :

Yo soy

NAIZ
HAIZ
DA
GERA
ZERA
ZERATE
DIRA

Si yo fuera

BANINTZ
BAHINTZ
BALITZ
BAGIÑA/GINE
BAZIÑA/ZINE
BAZIÑATE/ZINEZTE
BALIRA/BALIRE

Yo era

NINTZAN/NINTZEN
HINTZAN/HINTZEN
ZAN/ZEN
GIÑAN/GINEN
ZIÑAN/ZINEN
ZIÑATEN/ZINEZTEN
ZIRAN/ZIREN

Yo sería

NINTZAKE
HINTZAKE
LITZAKE
GIÑAKE/GINTAZKE
ZIÑAKE/ZINTAZKE
ZIÑAKETE/ZINTAZKETE
LIRAKE

B) AUXILIAR TRANSITIVO

Yo lo he

DUT
DUK/N
DU
DUGU
DUZU
DUZUTE/DUZUE
DUTE

Yo los he

DITUT
DITUK/N
DITU
DITUGU
DITUZU
DITUZUTE/DITUZUE
DITUZTE

Yo le había

NUEN
HUEN
ZUEN
GENUEN
ZENUEN
ZENUTEN
ZUTEN

Yo los había

NITUEN
HITUEN
ZITUEN
GENITUEN
ZENITUEN
ZENITUZTEN
ZITUZTEN

BOKAL BIKOITZEN ARTEKO « H »

I

aaide	pariente, parent	AHAIDE
al izan, aal izan	poder, pouvoir	AHAL IZAN
alge, aalge	vergüenza, honte	AHALGE
arra, aarra	bronca, querelle	AHARRA
ate, aate	pato, canard	AHATE
aztu, aaztu	olvidar, oublier	AHANTZI/AHAZTU
ari, aari	carnero, mouton	AHARI
bi, bii	grano, grain	BIHI
beeko, beetik	de debajo, den bas	BEHEKO/BEHETI
intz, iintz	rocio, rosée	IHINTZ
len, leen	antes, antérieur	LEHEN (astelehen)
ler egin, leer egin	reventar, éclater	LEHER EGIN
mai, main	mesa, table	MAHAIN
mats, maats	uva, raisin	MAHATS
me, mee	delgado, mince	MEHE
mi, min	lengua, langue	MIHI
narø	abundante, abondant	NAHARO
nasi, naastu	revolver, mélanger	NAHASI
ol, ola, oola	tabla, planche	OHOL
oore	honor, honneur	OHORE
oin, ooin	ladron, voleur	OHOIN
xe, xee	menudo, menu	XEHE
zar, zaar	viejo, vieux	ZAHAR

HASIERAKO « H » BATZUK

II

abailla	honda, fronde	HABAILLA
abarrots, arrabots	ruido, bruit	HABARROTS/ HARRABOTS
abe	viga, poutre	HABE
aga	pértiga, perche	HAGA
agin	muela, molaire	HAGIN
ain	tan, aussi	HAIN (hainbeste)
aize	viento, vent	HAIZE
aizkora	hacha, hache	HAIZKORA
amar	diez, dix	HAMAR
an	allí, là-bas	HAN
andi	grande, grand	HANDI
aragi	carne, chair	HARAGI
aran	valle, vallée	HARAN
aritz	roble, chêne	HARITZ
artu	tomar, prendre	HARTU
arri	piedra, pierre	HARRI

edatu	extender, étendre	HEDATU
egal	ala, aile	HEGAL
egi	borde, bord	HEGI
eldu	llegar, arriver	HELDU
emen	aquí, ici	HEMEN
erbal	débil, faible	HERBAL
erdoil	roña, rouille	HERDOIL
eriotza	muerte, mort	HERIOTZA
ertsi	estrecho, étroit	HERTSI
erra	odio, haine	HERRA
erren	cojo, boiteux	HERREN
errestatu	arrastrase, se traîner	HERRESTATU
esi	cierre, clôture	HESI
ezi	domar, dompter	HEZI
eze	húmedo, humide	HEZE
ezur	hueso, os	HEZUR
i	tú, toi	HI (hire/heure)
igitu	movearse, bouger	HIGITU
iguindu	repugnar, répugner	HIGUINDU
il	morir, mourir	HIL
illabete	mes, mois	HILLABETE
iri	ciudad, ville	HIRI
iru	tres, trois	HIRU
its	tristón, terne	HITS
itz (itzegin)	palabra, mot	HITZ (hitzezin)
obe	mejor, meilleur	HOBE
oben	falta, faute	HOBEN
obi	fosa, fosse	HOBİ
odei	nube, nuage	HODEI
ogei	veinte, vingt	HOGEI
ondatu	destruir, détruire	HONDATU
ori, or	ese, ahí, celui, la	HORI/HOR
ortz	diente, dent	HORTZ
osin	abismo, gouffre	HOSIN
osto	hoja, feuille	HOSTO
ots	ruido, bruit	HOTS
otz	frío, froid	HOTZ
ura	aquel, celui-là	HURA
unkitu	tocar, toucher	HUNKITU
urbil	cerca, près	HURBIL
urri	escaso, insuffisant	HURRI
urruptatu	dar un trago, prendre une gorgée	HURRUPATU
uts	vacío, vide	HUTS

« EMAN TA ZABALZAZU »

1010315

B